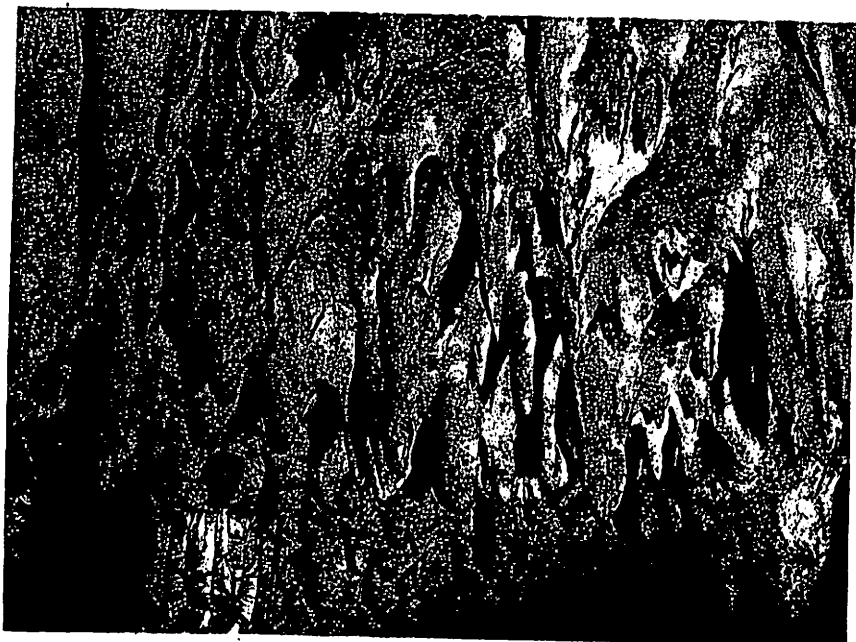

Fig. 4. Westelijke ingang tot de Nglirip grot (Bodjonegoro).

Foto's W. C. KLEIN.

Fig. 5. Stalactieten vorming in de Nglirip grot.

DE FAUNA VAN PRINSEN-EILAND, MEEUWEN-EILAND EN
VAN HET NATUURMONUMENT OEDJOENKOELOON ¹⁾

door

Ir E. HALEWIJN.

5346

Prinsen-eiland of Poeloe Panaitan. — Tijdens een kort bezoek van eenige uren aan het Zuid-Oostelijk gedeelte van Prinsen-eiland, waarbij langs een reeds bestaand voetpad eenige kilometers ver het bosch werd ingedrongen, viel aanstonds het oog op de vele sporen van herten, kidangs en varkens. Vooral de drassige plaatsen in het bosch bleken veelvuldig door de varkens bezocht te worden.

Dieper in het bosch werden vele dwergherten aangetroffen, welke betrekkelijk weinig schuw waren en zich, na een haastige vlucht van enkele tientallen meters, meestal op den grond drukten om dan van uit hun schuilplaats rustig de vreemde indringers op te nemen.

De aanwezigheid van kidangs werd behalve uit de sporen ook afgeleid uit het karakteristieke blaffende geluid, dat deze dieren voortbrengen en dat op zeer korten afstand werd waargenomen.

Apen schijnen op het eiland weinig voor te komen; gedurende onzen geheelen tocht werd slechts een enkele grijze aap gezien, welke zich op den grond vermaakte en bij ons naderen spoedig wegvluchtte.

In tegenstelling met de groote boscheekhoorn de z.g. „djaralang” welke niet werd aangetroffen, werden in de boomen verschillende kleine eekhoorns gezien.

Ook vleermuizen komen op het eiland voor, deze werden o.a. bij tientallen aangetroffen in een hollen boomstam, waar zij een rustigen slaap genoten.

Tenslotte werden nog verscheidene hondensporen aangetroffen, welke volgens de aanwezige Inlanders afkomstig waren van wilde honden z.g. „adjaks”.

De vogelwereld is op Prinsen-eiland niet rijk vertegenwoordigd; in het bosch werden geen vogels gezien, terwijl langs de kust eenige zeearenden en zeemeeuwen en één zeemeliwis werden waargenomen.

Volgens de visschersbevolking van West-Bantam moeten er op het eiland vele pythons voorkomen, doch op onzen tocht werd geen spoor van deze dieren ontdekt.

Meeuwen-eiland of Poeloe Peutjang. — Op dit bij vele jagers om zijn rijkdom aan herten en kidangs bekende eiland, komen in werkelijkheid nog zeer vele van genoemde snelle viervoeters voor.

¹⁾ Rapport over een bezoek aan het natuurmonument einde Juli 1931.

In vrijwel alle richtingen kruisen elkaar de sporen van deze dieren; terwijl door verscheidene leden van het gezelschap herten, kidangs en dwergherten werden aangetroffen.

Dat ook op dit eiland de jachtordonnantie overtreden wordt, bleek uit het feit dat er 26 Juli op het strand een inrichting tot het drogen van vleesch werd aangetroffen, waarbij ongeveer tien niet al te oude hertenschedels werden gevonden.

Op geringen afstand langs de kust varende werd op het strand een pauw gezien, terwijl de schelle schreeuw van dezen vogel in het bosch verscheidene malen gehoord werd.

Een minder aangename bewoner van het eiland is de giftige duizendpoot de z.g. „klabang”, welke er veelvuldig voorkomt. Een der leden van het gezelschap, in het bosch op zijn veldbed slapende viel de minder aangename eer te beurt van een groote klabang op bezoek te krijgen.

Het natuurmonument Oedjoengkoelon. — Van de Zuidkust van Meeuwen-eiland overstekende naar het natuurmonument, werd dit schiereiland bij Djoengkoelon, ongeveer 3 km ten Oosten van den vuurtoren, welke op Java's Eerste Punt gelegen is, betreden.

Vanaf deze landingsplaats, waar nog een oude vervallen aanlegsteiger in zee staat, voert een smal pad naar den vuurtoren.

Bij het begin van dezen weg staat een kleine goedang, waar een ieder die het schiereiland bezoekt op een tegen een der goedangmuren geplaatst bord kan lezen dat de betreden plaats een „natuurmonument” is.

Op het smalle langs alang-alangvelden loopende pad waren vele, zoowel oude als versche sporen zichtbaar van bantengs, herten, kidangs, varkens, tijgerkatten en loewaks. Het grootst in aantal waren echter de bantengsporen.

Dicht bij den vuurtoren werd nog een oud spoor van een neushoorn (badak) en van een koningstijger waargenomen.

Op het einde van het voetpad voert een steile trap naar het lighthouse, dat daar op Java's meest westelijke punt, hoog boven de omgeving uitsteekt.

Vanaf deze plaats werd een groote kudde varkens gezien, die in een der met gras begroeide dalen vroolijk aan het spelen waren.

Volgens den vuurtorenwachter komen er zeer vaak in de middaguren bantengs, herten, kidangs en varkens op de zeer dicht bij den vuurtoren gelegen alang-alangvelden, zoodat men vanaf deze hooggelegen plaats de verschillende dieren zeer rustig kan gadeslaan.

In den namiddag hadden de heeren SCHNEPPER en ENDERT het geluk op de Westkust een ontmoeting te mogen hebben met een slapenden krokodil van ongeveer 3.5 m lengte.

Het beest lag op een grasveld ongeveer 60 m het land in terwijl de kust daar ter plaatse zeer rotsachtig was en er tevens een zware branding stond.

Nadat de krokodil door middel van eenige steenworpen op onzachte wijze in zijn slaap gestoord was, vluchtte hij snel in zee weg.

Tegen het schemeruur kwamen er zeer vele kalongs uit het bosch gevlogen; deze dieren werden op de andere door ons bezochte plaatsen van het schiereiland niet meer aangetroffen.

Na op Java's eerste Punt te hebben overnacht, werd den volgenden ochtend wederom langs het voetpad naar Djoengkoelon en van daaruit nog eenige kilometers langs de kust in Oostelijke richting geloopt tot nabij de monding van de Tji Djoengkoelon.

Op het voetpad waren vele zeer versche banteng-, herten-, kidang- en varkenssporen zichtbaar, terwijl op het strand eveneens versche bantengsporen en oude neushoornsporen voorkwamen.

Op het Noorderstrand werd eveneens het spoor gezien van een aap en van een pauw.

Langs de kust komen daar ter plaatse vele grootere en kleinere alang-alangvelden voor, die naar de sporen te oordeelen verzamelplaatsen van het wild zijn. Over verschillende van deze velden hing een ware koelucht, waaruit wel af te leiden is dat zij vaak door bantengs worden bezocht. Op een dezer velden werd nog een oud spoor van een neushoorn gezien.

Bij de Tji Djoengkoelon werd het strand verlaten en het schiereiland in zuidelijke richting doortrokken tot aan de monding van de Tji Boenar. Na ongeveer een half uur werd een uitgestrekt alang-alangveld bereikt, dat omringd was door vele klappers en pisangs.

Hier stond weleer een kampong, door \pm 500 menschen bewoond, die echter omstreeks 1906 tengevolge van een tijgerplaag deze nederzetting moesten verlaten.

Op onzen weg langs het alang-alangveld ontmoetten wij nog een versch tijgerspoor, dat echter niet voor een gipsafdruk in aanmerking kon komen. Ook op dit groote veld kwamen zeer vele bantengsporen voor.

Dieper het bosch in stootte de voorlooper van het gezelschap op een varken, dat heftig knorrend zich snel uit de voeten maakte.

Na over een heuvelrug getrokken te zijn, werd naar het dal van de Tji Boenar afgedaald en deze rivier tot dicht aan de Zuidkust gevolgd.

Op een over de rivier hangende boomtak werd een kleine python gezien, welke rustig op zijn hooge schuilplaats bleef liggen.

Aan de monding van de Tji Boenar, waar overnacht werd, stond een groote boom, waarin een hutje gebouwd was. Volgens onzen gids was dit een slaapgelegenheid voor salanganzoekers, die de rotskust ten Westen van de Tji Boenar afzoeken.

Den volgenden dag werd gedeeltelijk langs de rotsachtige kust en gedeeltelijk over het strand naar het schiereiland Tandjong Tèrèlèng geloopt.

Gedurende dezen dagmarsch werden op het strand verscheidene versche bantengsporen waargenomen, terwijl tusschen de mondingen

van de Tji Tandahan en de Tji Keusik een leguaan gezien werd, die snel voor ons in de duinen wegvluchtte.

Bij de Moeara Tji Keusik, waar nog één grijze aap en verscheidene zee-meliwissen die zeer schuw waren werden aangetroffen, stond een schamele hut, waarin nog een houtvuurtje smeulde. Bij ons naderen zochten eenige Inlanders een snelle vlucht in het aangrenzende bosch. Naar onze gids mededeelde behoorde het hutje aan eenige visschers.

Na de monding van de Tji Bandowoh doorwaad te hebben, werd door het moerasbosch ten Noorden van Tandjong Tèrèlèng getrokken, waar verscheidene neushoorn-, banteng- en varkenssporen gezien werden.

Ten Oosten van het moeras werd wederom de kustlijn gevolgd tot Karang Randjang. Eenige kilometers voor deze plaats werden op het strand drie nesten van zeeschildpadden gevonden; in twee nesten werden 112 en 92 eieren ter grootte van een ping-pong bal aangetroffen, terwijl het derde nest 95 aanmerkelijk grootere eieren bevatte.

In de namiddaguren trokken zwermen groote witte duiven in Oostelijke richting over ons kamp, om den volgenden ochtend in tegengestelde richting terug te vliegen.

Na in het boschbivak te Karang Randjang overnacht te hebben, werd den volgenden dag de smalle moerasstrook even ten Oosten van ons nachtverblijf in Noordelijke richting doortrokken.

Van Noord naar Zuid is dit moeras ongeveer 3 km breed, doch niettegenstaande deze kleine afstand, kostte ons het doortrekken van dit gedeelte ruim 5 uren.

Ook op dezen tocht werden wederom vele sporen van bantengs, herten en varkens waargenomen, terwijl eveneens eenige tijgersporen werden aangetroffen.

Dicht bij de Noordkust bij Prepet werd duidelijk het brullen van een tijger waargenomen, hetgeen zeer vele koelies angstig maakte.

Tijdens het doorwaden van een modderpoel, sprong plotseling naast den heer SCHNEPPER een leguaan uit een boom; blijkbaar door ons verrast vluchtte het dier snel weg.

Na het bereiken van het Noorderstrand werd de kust in Noord-Oostelijke richting gevolgd tot Tamandjaja.

Ten Oosten van de moerasstrook, welke het geheele smalle gedeelte van het schiereiland beslaat, werden verscheidene kampongs met klappertuinen en sawahs aangetroffen.

Aangezien deze nederzettingen nog in het natuurmonument gelegen zijn, zou het aanbeveling verdienen het vrijwel ondoordringbare moeras als natuurlijke Oostgrens van het natuurmonument te beschouwen.

Van de kleinere zoogdieren werden naast de rivieroeveren vele sporen van vischotters waargenomen, terwijl in verscheidene boomen kleine eekhoorns te zien waren.

Verder kwamen in vrijwel alle groote woudreuzen neushoornvogels voor; het meest werden deze vogels echter gezien bij den vuurtoren op Java's eerste punt.

Wat de vischrijdheid betreft, kan wel zeer speciaal van de Westkust melding worden gemaakt, terwijl in de rivieren vrijwel geen visschen werden aangetroffen, met uitzondering van een riviertje bij Djoengkoelon dat zeer rijk aan kleine visschen was.

Ook eenige landschildpadden werden in het moerasbosch ten zuiden van Prepet aangetroffen.

De bijna ontelbaar vele bantengsporen, die ons pad kruisten, wijzen er wel op, dat nog menige banteng in de bosschen van het natuurmonument huist. Naast de banteng moeten er, op de sporen afgaande, ook nog vele herten aanwezig zijn.

In het door ons bezochte gedeelte was het aantal tijger- en badaksporen zeer gering te noemen; het is echter niet uitgesloten dat deze beesten zich meer op andere plaatsen van het schiereiland plegen op te houden.

Dat er in het natuurmonument nog gejaagd wordt, blijkt wel uit de vele posteerhutten, welke op de alang-alangvelden aan de Noordkust werden aangetroffen.

Vermelding verdiend nog dat in de omgeving van den vuurtoren een bantengkaak werd gevonden, waarnaast een afgeschoten patroon van een Beaumontgeweer lag.

LITERATUUR BETREKKING HEBBENDE OP NATUURBESCHERMING IN 1932.

- ANONYMUS, Jacht en inzameling van bosch- en natuurproducten. (Indisch Verslag 1931, p. 162-165, 1932).
- ANONYMUS, Jacht op paradijsvogels (De Aarde en haar Volken 21¹⁰ (1932) p. 169).
- ANONYMUS, Game reserves larger than the Straits Settlements (Malayan Tin Rubber Journal 21¹⁰ (1932) p. 937. Wildbescherming in het Mal. Schiereiland; ontleend aan een rapport van de Hubback Wild Life Commission.
- ANONYMUS, Nieuwe Natuurmonumenten in Ned. Indië (Vakblad voor Biologen Jg. 13, 1931-32, p. 13, 131, 230).
- ANONYMUS, De taak van het Binnenlandsch Bestuur ten opzichte van Natuurbescherming (Koloniaal Tijdschrift Juli 1932, p. 422).
- ANONYMUS, De handel in huiden en vellen. Meded. Belastingaccountantsdienst Ned. Indië, No 1, 1932, Batavia C.
- ANONYMUS, Natuurmonumenten en wildreservaten (Encyclop. Nederl. Indië, Suppl. III (1933) p. 1096-1097). Jacht (idem, p. 1099-1101).

- ANONYMUS, Jacht. (Indisch Verslag 1932. Tekst van het verslag van Bestuur en Staat van Nederlandsch Indië over het jaar 1931, p. 104-105 (1933)). — Natuurbescherming (idem, p. 250-251).
- ANONYMUS, Nature reserves. (Handbook of the Netherlands East-Indies 1930. Buitenzorg 1931, p. 31-34).
- ANONYMUS, Ile Congrès Internationale pour la Protection de la Nature. Paris 30 Juin — 4 Juillet 1931. Procès verbaux, rapports et voeux publiés sous la direction de A. GRUVEL par CH. VALOIS et G. PETIT. Paris 1933. 584 pp. 16 planches.
- BEEUWKES, W. R. Zie Augustus afl. 1932, Koloniaal Tijdschrift.
- COOMANS DE RUITER, L. *Porphyroglottis Maxwellliae* RIDL. en eenige andere Orchideeën gevonden op de zandstrook Pasir Pandjang (De Trop. Natuur 21 (1932), p. 131-138, 7 fig.).
- COOMANS DE RUITER, L. Uit Borneo's wonderwereld. Batavia 1932.
- DAKKUS, P. M. W., De kantjil (De Trop. Natuur 21 (1932), p. 112-115, 1 fig.).
- DOCTERS VAN LEEUWEN, W. M., Biology of plants and animals occurring in the higher parts of Mount Pangrango-Gedeh in West Java (Verhand. Kon. Akad. Wetensch. A'dam, 2de sectie, deel 31 (1933), p. 1-278, 67 fig. 30 pl.).
- ENDERT, F. H., Reisrapport handelende over de natuurmonumenten Krakatau, Oedjoenkoelon en Prinseneiland (Tectona, 26, 1933, inedit.).
- ENDERT, F. H., Het Natuurmonument Danau in Bantam (Tectona, 25 (1932), p. 963-986, 8 fig. 1 kaart).
- FREY-WIJSSLING, Over de Flora van den Piek van Kerintji (De Trop. Natuur 22 (1933) p. 1-10, 13 fig.).
- HAZEWINCKEL, H. C., Rhinoceros sundaicus in Zuid Sumatra (De Trop. Natuur 22 (1933) p. 101-109, 3 fig.). (Herdenking Krakatau Uitbarsting 1883. Uitgave Javabode 1933 (geïll. 41 pp.).
- JACOBSON, E. R., *Arctonyx collaris hoeveni* Hubr. (De Tropische Natuur, 21 (1932) p.41-43, 1 fig.; zie ook p. 192).
- KELLER, E., De neushoorn in Borneo (De Trop. Natuur 21 (1932) p. 229).
- LUGT, CH. S. CH. S., Internationale Natuurbescherming (Tectona 25 (1932) p. 1621-1627).
- LUGT, CH. S., De natuurbescherming in Nederlandsch Indië (Tectona, 26 (1933) p. 186-198).
- MEER MOHR, J. C. VAN DER, Olifanten op Borneo (De Trop. Natuur 21 (1932) 211).
- OLIVIER, J. Sociale verhoudingen in de dierenwereld (De Trop. Natuur, 21 (1932), p. 78-82, 94-96).

- PIETERS, D., Ondervindingen en waarnemingen omtrent olifanten in Sumatra II. Voedsel en dagverdeeling der olifanten (De Trop. Natuur 21 (1932), p. 158-162, 1 fig.).
- PIETERS, D., Ondervindingen en waarnemingen omtrent olifanten in Sumatra. III. het gevolg van een kudde en haar gedrag bij onraad (De Trop. Natuur, 21 (1932), p. 213-218, 1 fig.).
- SANDBERGEN, F. J. W. H., Natuurbescherming (Koloniaal Tijdschrift Jg. 21⁵, (Sept. 1932) p. 433-459).
- SCHNEIDER, F. M., Het voorkomen van eenige diersoorten in Borneo. (De Trop. Natuur, 22 (1933) p. 31).
- STEENIS, C. G. G. J. VAN, Fossiele bladafdrukken van den G. Papan-dajan (De Trop. Natuur 21 (1932) 188-191, 4 fig.).
- STEENIS, C. G. G. J. & F. RUTTNER, Die Pteridophyten und Phanerogamen der deutschen limnologischen Sunda-Expedition (Arch. f. Hydrobiologie Suppl. Band XI, 1932; Haraukloof p. 355-356, Gedeh p. 363; Ngebel p. 366).
- STEHN, CH. E., Gids voor Bergtochten op Java. Tweede herziene en vermeerderde druk. Batavia 1933.
- THIJSSSE, J. P. Natuurbescherming in Nederlandsch Indië (De Groene Amsterdammer van 7 Januari 1933, p. 7).
- Verslag over de jaren 1929-1931, uitgegeven door de N.I.Ver. tot Natuurbescherming (1932) 114 pp. 12 fig.
- VOOGD, C. N. A. DE, Nieuwe Rafflesia-vindplaats (De Trop. Natuur 21 (1932) p. 211).
- VOOGD, C. N. A. DE, De rhinoceros uit Zuid Sumatra nu bijna verdwenen (De Trop. Natuur 22 (1933) p. 159-160).
- WAGENSVELD, F. VAN, De Natuurbescherming in Nederlandsch Indië (Widoeri, Jaarg. 2, Juli 1933, p. 230-232).
- WILK, L. VAN DER, Boschbranden op het Idjen-Plateau (Actueel Wereld-nieuws no 42 van 5 Oct. 1932, 5 pp. 8 fig.).
- WITKAMP, J., Het voorkomen van eenige diersoorten in het landschap Koetai (De Trop. Natuur, 21, 1932, p. 169-177, 1 fig.).

REGISTER.

	Blz.		Blz.
Archief	8	Depok	8
Argusfazant (Jacht op —)	9	Despetah I-II (Benkoelen)	12
Banteng	17, 31—35	Dieren (Handel in —)	23
Boekit Nanti (Palembang)	12	Doengoes Iwoel (Buitenzorg)	19—20
Borneo (Oost-)	7, 10, 11, 18	Dwerggherten	31, 32
(Sarawak)	28—30	Gibbon (donkerbruine —)	23
(West-)	11, 23—28	(Grijze —)	24, 27, 28
Boschwezen (Dienst van het —)	5, 8	Haraukloof (S.W.K.)	12, 21—22
Commissie (Nederlandsche —)	8	Herten	31—35
(Verificatie —)	18	Honingvogels	25
Dance moeras (Bantam)	13	Hoofdbestuur	6, 7, 17, 18